

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Current Studies in Yoruba Culture, Language and Literature

**A Festschrift for
Olugboyega Alaba**

**Edited by
Deji Medubi, Debọ Gbadebọ and Abiodun Bello**

PDF
Complete

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Current Studies in Yoruba Culture, Language, and Literature
A Festschrift for Olúgbóyèga Àlàbá

Edited by

Deji Medubi
Debo Gbadebo
Abiodun Bello

Department of Linguistics, African and Asian Studies
University of Lagos

PDF
Complete

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Chapter 33

ÈRÒ BÀYÉŞERÍ ÒJÒGBỌN ÀLÀBÁ LÓRÍ ÒRÒ ÈSÌN NÍNÚ ÀŞÀYÀN ÀRÒFỌ

Olúfẹmi ADÉỌŞUN

Àfọjúsùn àpilẹkọ yìí ní láti wo èrò báyẹşerí Òjògbón Àlàbá lórí òrò èsìn nínú òkan nínú isẹrẹ tí ó pè ní Àşàyàn Àròfọ (2003). A şàmúlò ewi mēta tó jẹ mọ orí-òrò tí a yàn láàyò láraorí-òrò mēdògbón tí ó wà nínú iwé nàà pèlú lilo tíòrì ilò-àmì ajemáwùjọ (Socio-semiotics) fún itúpalẹ. Tíòrì imọ ilò-àmì ajemáwùjọ tepẹlẹ mọ̀ogangan ipò isẹlẹ (èyí tí í ẹ orí-òrò afọ, isowóşafọ àti ọ̀nà igbàşafọ) àti ọ̀gangan ipò àşà. Kókó orí-òrò afọni şişẹ ohun gbogbo ní iwontun-wonsi nipa èsìn, fifi òrò èsìn bojú ẹ ohun gbogbo ní orilẹ-èdè Nàìjíríà, àti àwọn iwà àişedéédé lówọ àwọn omọ Nàìjíríà. Isowóşafọşọ nipa àjọşepọ tó wà láààrin akewi àti àwọn omọ Nàìjíríà tó kọ ewi fún. Àjọşepọ tí ọ̀kan nínú àgbàlagbà omọ orilẹ-èdè tí òrò isẹlẹ àwùjọ rẹ jẹ lógún. Ọ̀nà igbàşafọ akewi ní bíbu ẹnu àtẹ lu iwà imẹlẹ lórúko èsìn nipa lilo àwọn ọ̀nà-èdè bí i: ifohunpèniyàn, ifòròdàrà, àti àkànlò-èdè. Íriri akewi tí ó fí gbé ewi kalẹ àti tí lámèétó tí ó ẹ itúpalẹ ewi ní ó jẹyọ ní ọ̀gangan ipò àşà. Isẹ yìí gúnlẹ pé tí èniyàn bá farabalẹ ẹ lámèétó isẹ-ọ̀nà kan dáràdàrà pèlú tíòrì imọ ilò-àmì ajemáwùjọ, kò ní í şòro láti mọ èrò báyẹşerí onisẹ-ọ̀nà kan lórí ètò àwùjọ rẹ.

ÌFÁÁRÀ

Oríşíríşì bí aşọ alágẹmọ ní isẹ lámèétó tó tí wà lórí ewi àpilẹkọ Yorúbá. Lára àwon isẹ bẹẹ ní a tí rí Ọlábímtán (1974, 1980), Ọlátúnjì (1982, 1984, 1995), Fólórúnşọ (1989, 1998), Ọlátéjù (2001), Adéyẹmí (2001), Adéjùmọ (2005), Olújìnmí (2005), Fálétí (2009), Adéọşun (2012), àti àwọn miiran. Gbogbo

Èrò Báyéşerí Ọ̀jògbòn Àlàbá Lórí Ọ̀rọ̀ Èsìn

àwọn iṣẹ̀ wònyí ló dá lé orí-òròkan tàbí òmíràn, ṣùgbòn nínú iṣẹ̀ yí, èrò báyéşerí Ọ̀jògbòn Àlàbá lórí ọ̀rọ̀ èsìn ni a fẹ̀ gbéyèwò.

Ọ̀rọ̀ tí a pèni èrò báyéşeríni àwọn Gẹ̀ẹ̀sì pe ni *ideology*. Adéyemí (2003:12) tan ìmọ̀lẹ̀ sí i pé láti inú èdè Gíríkìni a ti yá ọ̀rọ̀ náà wónú èdè Gẹ̀ẹ̀sì, èyí tí í ẹ̀ “ideos” àti “logos” tí àpapọ̀ rẹ̀ tùmọ̀ sí ‘sáyẹ̀nṣì èrò’. Nìgbà tí “ideos” tùmọ̀ sí ‘ìmọ̀lẹ̀’, “logos” tùmọ̀ sí ‘ìṣàfihàn tàbí títú àṣírí ohun tí ó farasin. Gẹ́gẹ́ bí èrò Wilmot (1980) nínú Adéyemí (2003:12-13), èrò báyéşerí máa ń sì aṣọ̀ lójú egúngún àwọn ohun ikòkò tàbí àwọn ohun tí a kò lóye nípa rẹ̀. O máa ń tan ìmọ̀lẹ̀ sí ohun tó ń kúnkún, a sì máa fí òtítọ̀ hàn. Joseph (2007: 186) ṣàlàyé pé èrò báyéşerí jẹ́ ọ̀nà ìgbérònú èdà èniyàn kan, àpapọ̀ tàbí ipín àwọn èniyàn àwùjọ kan jáde. Bákan náà ni Ngara (1990: 11) rí èrò báyéşerí bí apá kan ọ̀nà tí ó ń fí èdà èniyàn hàn nípa ìrònú rẹ̀ láwùjọ. Ó ní ojú ọ̀tọ̀tọ̀ ni èdà èniyàn ń gbàwo nńkàn, èyí dá lórí bí ìrírí irú ẹ̀nì bẹ̀ ẹ̀ bá ẹ̀ mọ̀ àti ọ̀nà tí ó gbà tùmọ̀ irú ìrírí bẹ̀ ẹ̀ sí ohun abáyemu. Ngara wá gúnlẹ̀ pé, fún ìdì èyí, ònkòwé alálatinúdà ní ànfààni láti fí èrò báyéşerí rẹ̀ hàn nínú iṣẹ̀ ọ̀nà rẹ̀. Síwájú sí i, Ngara (1990:11) ẹ̀ àwá rí oríṣi èrò báyéşerí mètá tí ó sọ pé ó ẹ̀ pàtàkì fún iṣẹ̀ lámèétọ̀ lítíresọ̀ ilẹ̀ adúláwọ̀. Àwọn èrò báyéşerí mètá náà ni: èrò báyéşerí ajegàba (dominant ideology), èrò báyéşerí ònkòwé (authorial ideology), àti èrò báyéşerí ajeméwà (aesthetic ideology). Àkókọ̀, èrò báyéşerí ajegàba, gẹ́gẹ́ bi èrò Ngara, ni ìgbàgbọ̀ tàbí èrò àwọn èdà èniyàn kan ní àwùjọ tí wón gbà pé èrò tiwọn ni ó tònà tí gbògbò èniyàn àwùjọ gbòdò tẹ̀lẹ̀. Àpẹ̀rẹ̀ èrò báyéşerí yíi ni tí àwọn aláṣẹ̀ tí wón fí ń hàn nínú àwọn ìrínṣẹ̀ iṣẹ̀jọba bí i: ọ̀rọ̀ èsìn, ètò ẹ̀kọ̀, iṣẹ̀lú àti tí àṣà. Lítíresọ̀ àti iṣẹ̀-ọ̀nà náà kò gbéyìn lára èròjà èrò báyéşerí ajegàba. Èkejì ni èrò báyéşerí ònkòwé níbi tí ònkòwé yóó ti fí èrò ara rẹ̀ tàbí tí ẹ̀gbẹ̀ àwùjọ kan tí ó ń ẹ̀ àgbenusọ̀ fún hàn nínú iṣẹ̀-ọ̀nà rẹ̀. Èkẹ́ta tí ó jẹ́ èrò báyéşerí ajeméwà ni àwọn ẹ̀wà-èdè tí ònkòwé fí ró iṣẹ̀-ọ̀nà rẹ̀ láṣọ̀, níbi tí ó ti ẹ̀ àmúlò oríṣíríṣi ọ̀nà-èdè láti gbé èrò rẹ̀ jáde àti láti ẹ̀ iṣẹ̀-ọ̀nà rẹ̀ lóṣọ̀. Nínú àpilẹ̀kọ̀ yí, a ó ẹ̀ àmúlò àpapọ̀ èrò báyéşerí ònkòwé àti tí ajeméwà láti wo ìhà tí Ọ̀jògbòn Àlàbá kọ̀ sí ọ̀rọ̀ èsìn pèlú ilò tíọ̀rì ilò-àmi ajemáwùjọ.

TÍỌ̀RÌ ÌṢÀMÚLÒ: ÌMỌ̀ ÌLÒ-ÀMÌ AJEMÁWÙJỌ

Tíọ̀rì tí a fí ṣàtupalẹ̀ iṣẹ̀ yíi ni tíọ̀rì ìmọ̀ ilò-àmi ajemáwùjọ. Ìmọ̀ ilò àmi ajemáwùjọ jẹ́ ẹ̀ka lábẹ̀ ìmọ̀ ilò àmi, èyí tó ń wádíi iṣẹ̀ èdà tó lápẹ̀rẹ̀ nínú àwọn iṣẹ̀lẹ̀ ajemáwùjọ àti ajemáṣà kan, àti tí ó tún ń gbiyànjú láti ṣàlàyé ìfúnnitumọ̀ gẹ́gẹ́ bí iṣẹ̀ àwùjọ. Onímọ̀ tíọ̀rì ìmọ̀ èdà-èdè tí orúkọ

rẹ́ n jẹ́ Michael Halliday ló kókó sáfihàn ọ̀rọ̀ iperí ìmọ̀ ilò àmì ajemáwùjọ́ sínú ìmọ̀ èdà-èdè, nígbà tó lo àpólà ọ̀rọ̀ náà nínú àkólé iwé rẹ́, *Language as Social Semiotic* (1978). Lára àwọn agbátẹ̀rù pàtàkì tíọ̀rì ìmọ̀ ilò àmì ajemáwùjọ́ tó kù nì Hodge àti Kress (1988), Kress àti Threadgold (1988), O'Toole (1990, 1994), Martin (1991), Hasan (1995) àti Kress àti Leeuwen (1996) nínú Adéṣun (2012).

Tíọ̀rì yíí n ẹ́ àwíjare lòdì sí òfin àtọ̀wọ̀dọ̀wọ́ nípa iyapa láàrin èdè àti àwùjọ́. Ìmọ̀ ilò àmì ajemáwùjọ́ sàlàyé kíkún sí i lórí ọ̀yẹ̀là àtínúdá Saussure nípa wíwá àfàyọ̀ òtítọ̀ pé àwọn òfin èdè àti ibára-ẹ̀nì-sọ̀rọ̀ nì a ẹ̀dà látara àwọn igbésẹ́ ajemáwùjọ́. Bá yí, ìmọ̀ ilò àmì ajemáwùjọ́ nì ẹ̀kọ́ nípa ihà itumọ̀ ajemáwùjọ́, àti ti agbára igbésẹ́ ifúnnítumọ̀ ẹ̀nìyàn (tí a mọ́ sí ilò àmì) nínú yíyàwòrán olúkúlúkù àti àwùjọ́. Thibault (1991) sọ̀ pé: Social semiotics focuses on social meaning-making practices of all types, whether visual, verbal or aural in nature. (ìmọ̀ ilò àmì ajemáwùjọ́ gbájú mọ́ oríṣíríṣí ifúnnítumọ̀ ajemáwùjọ́ bóyá àfọ̀júrí, àfẹ̀nusọ̀tá bí àfẹ̀tígbo ní tiiṣẹ́dà). Ìmọ̀ ilò àmì ajemáwùjọ́, gégé bí Hodge àti Kress (1988) ẹ́ sàkọ̀sílẹ̀ rẹ́: ... can include the study of how people design and interpret meanings, the study of texts and how semiotic systems are shaped by social interests and ideologies, and how they are adapted as society changes (... lẹ̀ sàkóónú ẹ̀kọ́ nípa bí àwọn ẹ̀nìyàn ẹ́ n yàwòrán tàbí sàpẹ̀júwe àti bí a ẹ́ ẹ̀dà ètò ìmọ̀ ilò àmì látara èrò bá yẹ́sẹ́rì àti ànfààní àwùjọ́, àti bí a ẹ́ gba wọn gégé biàyipadà tódé bá àwùjọ́). Thibault (1991) là á mọ̀lẹ̀ pé:

"the main task of social semiotics is to develop analytical and theoretical frameworks which can explain meaning-making in a social context.
(kókó iṣẹ́ tí a gbé ka iwájú ìmọ̀ ilò àmì ajemáwùjọ́ nì láti ẹ́ agbẹkalẹ̀ àwọn ilà ná àtẹ̀lẹ̀ tí ó lẹ̀ sàlàyé ifúnnítumọ̀ nínú ọ̀gangan ipò àwùjọ́ kan).

Harris (2006) nínú Adéṣun (2012:107) dá baa pé kí á gbà pé ìmọ̀ ilò àmì ajemáwùjọ́ jẹ́ èyí tó n tẹ̀nu mọ́ pàtàkì ọ̀gangan ipò, bí àpẹ̀rẹ́ ọ̀gangan ipò iṣẹ̀lẹ̀ àti ọ̀gangan ipò àṣà, nínú sísẹ́ ipèsè àpẹ̀júwe itumọ̀ afọ́ kan ní kíkún. Ifọ̀jú-ìmọ̀-ilò-à-mì-ajemáwùjọ́-wò rí èdè bí àpapọ̀ igbésẹ́ ajemáwùjọ́ nínú àwùjọ́ kan. Àbájáde èrò yíí fí hàn pé ọ̀gangan ipò ẹ́ pàtàkì gan-

an nínú níní òye àti ifúnnítumò afò kan. Gbogbo afò tí a fí èdè kọ ló ní àsomò pèlú ògangan ipò, kò sí afò tó lè dá dúró láyè ara rẹ. Nítorí nàà, kí afò kan tó lè yéni, a gbòdò pèsè àpèjúwe ní kíkún nípa ògangan ipò afò nàà. Ní pàtàkì jùlọ, tíòrì imò ilò-àmì ajemáwùjọ ní ilàna méjì gbòòrò, èyí tí í ẹ ògangan ipò isẹlẹ àti ògangan ipò àṣà. Ògangan ipò isẹlẹ, tó jẹ ibi tí afò ti n wáyé gan-an, tún ni ẹka mètá, èyí tí í ẹ orí-òrò afò, isowó-ṣafò, àti ọ̀nà igbàṣafò (ilò-èdè inú afò). Ògangan ipò àṣà ni ó máa n sọ nípa àjòṣepò tó wà láààrin afò kan àti imò tó ti wà tẹlẹ, èyí tó ẹ ẹ kí onísẹ-ọ̀nà aláwòmò lítírẹ̀ṣọ̀ tàbí lámèétọ̀ kan-ṣàmúlò (Adedòṣun, 2012).

Ipele tó kàn báyií ni a ó ti ẹ itúpalẹ̀ àwọn ewi mètá tí a yàn láyò nínú iwé ewi Àṣàyàn Àròfò.

FÍFÍ TÍÒRÌ IMÒ ILÒ-ÀMÌ AJEMÁWÙJỌ WO ÈRÒ BÀYÉŞERÌ ÒJÒGBỌN ÀLÀBÁ LÓRÍ ÒRÒ ÈSÌN NÍNÚ ÀṢÀYÀN ÀRÒFÒ

Nínú kókó orí òrò mèèdògbòn tó wà nínú iwé ewi Àṣàyàn Àròfò tí Òjògbòn Olúgbóyèga Àlàbá kọ, mètá nínú rẹ ló dá lórí èsìn, mètẹ̀tẹ̀tà yìi nàà ni a yàn láyò láti wó èrò báyéşerí Òjògbòn nàà lórí òrò èsìn. Gégé bí onímò kan nípa òrò èsìn, Hans Kungs (1993) ẹ sọ pé òrò èsìn jẹ mọ igbàgbọ̀ olúkúlùkù nípa iwòye ayé, ihà ẹni sí ayé àti àwùjọ rẹ, nípàsẹ bí ẹmí tó n bẹ nínú rẹ ẹ n dari rẹ. Èrò yìi ni yóò tọ wa sọ̀nà láti lè mọ èrò báyéşerí Àlàbá nípa òrò èsìn; ẹ̀ ohun tó kojú sẹ̀nikan, ẹ̀yin ló kọ sí ẹ̀lòmíràn bí ilù gáangan. Àwọn ewi mètá tí a yàn láyò ni “Àgbàjù Àdúrà: Okùnfà Ifàsẹ̀yìn” (o.i.4), “Àṣejù Èsìn: Àisàn Pàtàkì” (o.i. 21), àti “Èsìn Sise, Kì í Sẹ̀sìn” (o.i. 28). Ní báyií, a ó ẹ itúpalẹ̀ àwọn ewi nàà pèlú tíòrì imò ilò-àmì ajemáwùjọ.

Ògangan ipò isẹlẹ: Lábẹ̀ ògangan ipò isẹlẹ̀ ni a tí rí orí-òrò afò, isowóṣafò, àti ọ̀nà igbàṣafò. Kókó orí-òrò afò ewi “Àgbàjù Àdúrà: Okùnfà Ifàsẹ̀yìn” àti “Àṣejù Èsìn: Àisàn Pàtàkì” ni sise ohun gbogbo ní iwòntún-wònsi “. Àyíká ipò isẹlẹ̀ àwọn ewi yìi ni àwùjọ ilẹ̀ Nàìjíríà, níbi tí akewi tí jẹ ọ̀kàn lára ọ̀mọ orílẹ̀-èdè nàà. Akewi şàkíyẹ̀sì pé òrò èsìn jẹ ọ̀kàn nínú ohun tí àwọn ọ̀mọ orílẹ̀-èdè Nàìjíríà mú ní pàtàkì jùlọ, tí ó sì jẹ pé ní ọ̀pọ̀ igbà ní ó n mú ipalára bá ọ̀pọ̀ èniyàn ní orílẹ̀-èdè nàà. Lára ipalára bẹ̀, gégé bí ewi “Àgbàjù Àdúrà: Okùnfà Ifàsẹ̀yìn” ẹ fí hàn pé àkókò tó yẹ kí ọ̀pọ̀ ẹ̀lẹ̀sìn wà isẹ̀ òòjọ ẹ, láti kúrò nínú ebi àti isẹ̀, ilẹ̀ ijọsìn kàn tàbí òmíràn ní wọn yóò máa tọ̀ kiri, tàbí kí wọn kúrò láti orí ọ̀kẹ kan bó sí òmíràn. Ó ní:

Gbogbo èrò ẹ̀yin ní àgbáyé

Gbogbo alágbàjù àdúrà tí ń bẹ nílẹ̀ yí o
Èbá jẹ ká gbàdúrà níwọn tò le méré wà
Ká tẹra mákitiyan ní sísẹ
Nítorí pé 'lọsíwájú jìnnà púpọ̀ sí imélẹ̀ (o.i. 4).

Bí a bá fí ojú inú wò ó dáadáa, kì í ẹ̀ pé akewi lòdì sí ẹ̀sìn sísẹ̀ tàbí àdúrà
gbígba, sùgbọn ohun tí ó ń sọ ní pé kí á má fí ohun tò yẹ ní sísẹ̀ sílẹ̀ kí á wá
máa lé ohun tí kò sọ̀nù kírí. Ídì isẹ̀ ẹ̀ni láa mọ̀ni lólẹ̀. Bákan náa nínú ewi
"Àṣejù Ẹ̀sìn: Àisàn Pàtàkì", akewi ní kí àwọn ọmọ Nàìjíríà jáwọ̀ nínú kí wọn
máa fẹ̀sìn bojú ẹ̀ ohun gbogbo. Ó wòye pé ọ̀pọ̀ iwà àlító ní àwọn ọmọ orílẹ̀
èdè yìí ń hù, tí ó n kó ifàsẹ̀yin bá orílẹ̀-èdè, tí inú Ọlórùn kò dùn sí, sùgbọn tí
wọn ń sá pamọ̀ sá bẹ̀ ẹ̀sìn. Ó ní:

È jẹ ká p'àṣejù ẹ̀sìn tí
Ká tẹra mọ̀'wà t́nù Ẹ̀lédáa dùn sí,
Kóyin ó le kán sí tẹ̀rú tọmọ̀ lẹnu;
Kí wàrà ilẹ̀ yí ó lè dùn l'ètèè mùtùmùwà (o.i. 21)

Nínú ewi "Ẹ̀sìn Sísẹ̀, Kì í Ẹ̀sìn", orí-ọ̀rọ̀ afọ̀ni àìṣedéédè àti àwọn iwà àlító tò
sodo sínú àwọn ọmọ Nàìjíríà (àtolóri, àtọmọ-ẹ̀hìn). Akewi ní ohun tò yẹ ní sísẹ̀
bí ẹ̀tọ̀ ní ọmọ Nàìjíríà fí sílẹ̀ ní àìṣẹ̀, tí wọn sì ń fí ẹ̀sìn bojú ẹ̀ ohun tí kò tọ̀. Ó
ní:

Ọba tò dá wa sáyé, ó ti dá wa pé,
Ó fún wa l'óri tò pé;
Ó kọ wa lóhun tò yẹ ká ẹ̀.
Àmọ̀ kaka ká ẹ̀sìn nílẹ̀ yí,
Ká móríyíyá b'Ẹ̀ni tò ẹ̀ẹ́gún fún wà;
Ẹ̀sìn là ń ẹ̀ kírí kì í ẹ̀sìn pítín pítín:
Nítorí pé a kún fún ifẹ̀rúgbàbùkún;
A tún wá ń yàngàn nínú igbẹ̀bifáláre
Ìgbàrefẹ̀lẹ̀bi wáa d'ohun àmúṣògo fún wa
Èyí jọ ifaraẹ̀nìṣẹ̀sìn, gbogbo àwa Afíwà-ibàjẹ̀-ẹ̀wù (o.i. 28).

Akewi, gégé bí akópa isẹ̀lẹ̀ inú afọ̀ jẹ́onímọ̀ tí ìrírí àti imọ̀ rẹ̀ gbòrò lóri isẹ̀lẹ̀
àwùjọ̀ rẹ̀ àti tí orílẹ̀-èdè àgbáyé, èyí fí í sí àyè pàtàkì láti lè sọ àsọdátọ̀ àti
òkodoro ọ̀rọ̀, láifepo-bọyọ̀ lóri ohun tò lè fa kí àwọn èniyàn àwùjọ̀ rẹ̀ wà ní ipò

ẹ̀yìn ní àwùjọ àgbáyé. Ẹ̀ṣowọ̀safọ̀ inú àwọn ewi yí sọ nípa àjọṣepọ̀ tó wà láààrin akewi (tó jẹ ọkan nínú akópa afọ) àti àwọn akópa tó kú, ẹ̀yí tí í ẹ̀ gbogbo ọmọ Nàìjíríà. Àjọṣepọ̀ yí jẹ tí ọkan nínú àgbàlagbà ọmọ orílẹ̀-èdè Nàìjíríà ní tí ọjọ̀ orí àti nípa imọ̀ẹ̀kọ̀, ẹ̀yí tí ó sọ ọ̀ dì ọ̀jọ̀gbọ̀n. Ipò tí akewi wà yí jẹ kí ó lè sọ ọ̀títọ̀ nípa èrò báýẹ̀serí lóri ọ̀rọ̀ ẹ̀sin àwùjọ̀ rẹ̀. Ó hàn gedegbe pé akewi fí àìdunnú rẹ̀ hàn lóri ọ̀nà tí àwọn ọmọ̀ orílẹ̀-èdè Nàìjíríà nì gbà lo ẹ̀sin, yàtò sí ọ̀nà tí Olódùmarè fún ra rẹ̀ là kalẹ̀. Wọn n lo ẹ̀sin fún ifẹ̀ ara wọn nikan àti àwọn iwà burúkú tí kò mú itẹ̀siwájú bá àwùjọ̀. Ó korò ojú sí àwọn ọ̀lẹ̀ dàrùn tí wọn n fí gbogbo igbà kiri ilẹ̀ ijọ̀sin fún ọ̀ṣọ̀rọ̀ tí wọn fí ọ̀wọ̀ara wọn fà nípa imẹ̀lẹ̀-ṣíṣe. Ó Ẹ̀péjúwe àwọn èdà bèẹ̀wí pé:

A kọ, a ọ̀ sági lógbẹ̀,

A fà tì, a ọ̀ tògùrò lófà,

A wáá dé idí ọ̀pẹ̀,

A gbenu sókè títí.

B'Ọ̀lọ̀run bá fẹ̀: ẹ̀ ẹ̀mu le ro síni lẹ̀nu?

(“Àgbàjù Àdùrà: Okùnfà Ẹ̀fàsẹ̀yìn” o.i. 4)

Ọ̀nà igbàṣafọ̀ nì ọ̀nà tí oníṣẹ̀-ọ̀nà gbà gbé ẹ̀ṣẹ̀ rẹ̀ tí ó n jẹ sí àwùjọ̀ kalẹ̀, àti àwọn ilò-èdè inú ẹ̀ṣẹ̀-ọ̀nà bèẹ̀. Àpilẹ̀kọ̀nì àwọn ewi mètẹ̀tẹ̀ta tí à nì gbé yẹ̀wò. Ẹ̀ṣẹ̀ tí akewi n fí ewi “Àgbàjù Àdùrà: Okùnfà Ẹ̀fàsẹ̀yìn” jẹ̀ nì láti bu ẹ̀nu àtẹ̀ lu àwọn tí ó jẹ̀ pé ohun tí ó yẹ̀ kí wọn ẹ̀ pẹ̀lú ọ̀pọ̀lọ̀ àti àwọn ohun tí Olódùmarè fí jínkì wọn, ẹ̀ṣẹ̀gbọ̀n tí wọn kọ̀ láti ẹ̀ ẹ̀, tí wón wá n fí àdùrà àgbàjù yọ̀ Ọ̀lọ̀run lẹ̀nu. Ó nì:

Àgbàjù àdùrà

Ló sọ wá dèrò ẹ̀yìn ní àgbáyé

Tá a wá n kẹ̀ ‘mo tún dé, mo tún dé’

Bí ẹ̀kún Apọ̀kojẹ̀

Ohun tó yẹ̀ ká gbiyànjú mú

Nípa lílo ipá t'Ọ̀ba-Nlá fí kẹ̀ wá:

A wáá mú gbogbo ẹ̀ gbogbo ẹ̀,

A fí í kalẹ̀ f'Edumàrà...(o.i.4)

Ní ilà kílíní àti kejì tó sọ pé “Àgbàjù àdùrà ló sọ wá dèrò ẹ̀yìn ní àgbáyé” n fí idí rẹ̀ múlẹ̀ pé bí àwọn ọmọ̀ Nàìjíríà ẹ̀ fẹ̀ràn ẹ̀sin tó, síbẹ̀ ẹ̀ṣẹ̀ gbalẹ̀-gboko. Bí a bá fí wé àwọn orílẹ̀-èdè tí wọn tí gòkè, ọ̀rọ̀ ẹ̀sin kí í ẹ̀ ohun tí wọn gbé kàrí bí

i ti orilẹ̀-èdè Nàìjíríà. Ní èrò tiwa, òtítò ọ̀rò tó korò bí jogbo ni Àlàbá n sọ bí a bá wo ohun tí ó n sẹ̀lẹ̀ ní orilẹ̀-èdè. yí lóníí. Àwọn olórí ẹ̀sìn tí ó yẹ kí wọn fí pàtàkì íṣẹ́ síṣe kọ àwọn ọ̀mọ ẹ̀yin wọn kọ, wọn ò sọ òtítò fún wọn. Kàkà bẹ̀ẹ̀ ẹ̀kọ́ bí iyanu ọ̀jìjì ṣe lẹ̀ sẹ̀lẹ̀ tí wọn yóò di olówó yanturu lójumókanni wọn fí n kọ wọn. Wọn gbàgbé ọ̀rò Ọba Ọ̀kẹ̀ tó ní nínú òógùn ojú yin ni ẹ̀oò máa jẹ, máa mù. Àbí wọn kò rántí iwé mímọ́ bíbélí nínú iwé Ọ̀we orí kejìlélógún, ẹ̀ṣẹ́ ikọ̀kàndínlògbòn tí ó ní “iwọ́ rí èniyàn tí ó n fí àìṣemẹ̀lẹ̀ ṣe íṣẹ́ rẹ̀? Ọ̀un ó dúró níwájú àwọn ọ̀ba, ọ̀un kì yìò dúró níwájú àwọn èniyàn lásán”. Ẹ̀yí ló fà á tí akéwì se sọ pé “Èdùmàrẹ̀ tó dáwọn tó fí ipá-sísà bọ síwájú. Ọ̀ba Mímọ́kan náà ló sáà d’ẹ̀ni tó n fàìgbòn fara rẹ̀ sẹ̀yìn” (“Àgbàjù Àdúrà: Okùnfà Ìfàsẹ̀yìn” o.i.4)

Bákan náà, nípa ilò-èdè, gégé bí ọ̀kan lára ilàà ọ̀nà ìgbàṣafò, akéwì lo ọ̀rò àrọ̀pò orúkọ ‘A’ láti ìbèrẹ̀ dé ọ̀pin ewì “Àgbàjù Àdúrà: Okùnfà Ìfàsẹ̀yìn” láti fí hàn pé ó wà lára akópa inú afò, gégé bí ọ̀kan lára ọ̀mọ́ orilẹ̀-èdè Nàìjíríà tí ó n fí ewì bá wí. Bí àpẹ̀rẹ̀: “A kọ, a ò sági-lògbé, A fà tì, a ò tògùrò lófà, A wáá dé idí ọ̀pẹ̀, A gbènu sókè títí...” Akéwì tún lò ọ̀nà-èdè ìfòhunpèniyàn ‘ajá’ àti ‘ẹ̀ṣìn’ ní ilà karùn ún àti kẹ̀fà tí ó sọ pé: “A mú ‘ṣẹ́ Ajá, A sọ ọ́ di ‘ṣẹ́ Ẹ̀ṣìn’. ‘Ajá’ nínú afò yíí dúró fún ọ̀mọ́ Nàìjíríà, nígbà tí ‘Ẹ̀ṣìn’ dúró fún Olódùmarẹ̀. Ẹ̀yí tí ó n tọ́ka sí i pé ọ̀tọ̀tọ̀ni ojúṣe àwọn ẹ̀dà ẹ̀ranko méjèjè gégé bí Ọ̀lórún se dá wọn. Itumọ́ afò yíí ni pé ojúṣe ẹ̀dà èniyàn ni láti síṣẹ́ kára kí owó tó dé, ojúṣe tí Ọ̀lórún ni láti fí ibùkún sí akitiyan tí ẹ̀dà bá se. Nígbà tí ẹ̀dà bá se akitiyan tán ni yóò gbàdúra sí Ọ̀lórún kí ó fí ibùkún sí íṣẹ́ náà. Kì í se pé kí á fí ẹ̀tẹ̀ sílẹ̀ máa pa làpàlápà.

Nínú ewì “Àṣẹ̀jù Ẹ̀sìn: Àisàn Pàtàkì”, ẹ̀kọ́ tí akéwì fẹ́ kí á kọ ní pàtàkì iwà. Ó tẹ̀pẹ̀lẹ̀ mọ́ ọ̀n pé iwà lẹ̀sìn. Ó ní:

Ẹ́ jẹ́ ká p’àṣẹ̀jù ẹ̀sìn tì

Ká tẹ̀ra mọ́ ‘wà t́nín Ẹ̀lẹ̀dàá dùn sí...

Ìwà gidì l’ẹ̀sìn àtàtá láyẹ́ (o.i.21)

Akéwì n gba àwọn ọ̀mọ́ Nàìjíríà níyànjú láti mú iwà rere ní òkúnkúndùn ju kí wọn gbé ẹ̀sìn karí lásán kí iwà wọn má dára sí ọ̀mọ́ ẹ̀nikejì wọn. Eléyíí jẹ́ iwà tí ó wọ̀pọ́ lááárin ọ̀pọ́ ọ̀mọ́ orilẹ̀-èdè Nàìjíríà tí iwà ọ̀wọ́ wọn kò fí ẹ̀sìn tí wọn ní àwọn n sìn hàn, yálá ọ̀mọ́ lẹ̀yin Kírísítì tàbí Mùsùlùmí tí ó jẹ́ ẹ̀sìn méjì tó gbajúgbajà ní ilẹ̀ Nàìjíríà. Akéwì sọ síwájú sí i èrè tí ó wà nínú kí ọ̀mọ́ Nàìjíríà hu iwà rere tí inú Ọ̀lórún dùn sí ẹ̀nikejì wọn pẹ̀lú ilò àkànlò-èdè ní ilà kẹ́ta àti

Òrò Èsìn nínú Àṣàyàn Àròfò

kẹrin pé:

Kóyin ó lè kán sí terú tọmọ lẹnu

Kí wàrà ilẹ̀ yí ó lè dùn l'ètèè mùtùmùwà...(o.i. 21)

'Oyin' àti 'wàrà' jẹ àkànlò-èdè tí ó dúró fún ohun dádádára. Akéwì yan àwọn ọrọ̀ méjì yìí nínú gbólóhùn tí a fí n ẹ̀ ẹ̀ apéjúwe ilẹ̀ Nàìjíríà bí i "ilẹ̀ tó n sà fún wàrà àti oyin. Ìpèdè yìí wáyé látàrí ohun mèmèrè tí Ọlórún fí ta orílẹ̀-èdè náà lórẹ̀, sùgbọ̀n ó ẹ̀ ni láàànú, gégẹ̀bí èrò akewi yìí pé àiniwà tó tọ sí ara ẹ̀ni, bí iwà ànikànjọpọ̀n, ikówó-aráálú jẹ, àti bèẹ̀ bèẹ̀ lọ, ní kò jẹ́ kí ọrọ̀ náà ká rí terú-tọmọ, bèẹ̀ sì ní ó fẹ̀rẹ̀ jẹ́ gbogbo ọmọ orílẹ̀-èdè náà ní wọn ní àwọn n ẹ̀ ẹ̀sìn kan tábí òmíràn. Èyí ló n kọ akéwì lóminú tí ó fí sọ nínú ewi "Èsìn Sise, Kí i Sẹ̀sìn" pé:

...Àmọ̀ kàkà ká sẹ̀sìn nílẹ̀ yí,

Ká móríyíyá b'Èni tó sẹ́égún fún wa

Èsìn là n ẹ̀ ẹ̀ kiri kí i sẹ̀sìn pínín pínín:

Nítórí pé a kún fún ifẹ̀rúgbàbùkún;

A tún wá n yangàn nínú igbẹ̀bifáláre,

Igbárefẹ̀lẹ̀bí wáá d'ohun àmúṣògo fún wa

Èyí jọ ifaraẹ̀nìsẹ̀sìn, gbogbo Afíwà-ibàjẹ̀-şewù (o.i. 28)

Olódùmarè ni akéwì n tọka sí bí i 'b'Èni' nínú gbólóhùn "Ká móríyíyá b'Èni tó sẹ́égún fún wa". Ilò fàwẹ̀lì 'E' nílá láààrin ọrọ̀ fí hàn bí Olódùmarè ẹ̀ tóbi jù gbogbo ẹ̀dà èniyàn lọ. Òun ló sẹ́dà gbogbo èniyàn. Akéwì mọ-ọ̀n-mọ̀ yan fàwẹ̀lì nílá yìí láti fí hàn pé kí i ẹ̀ ẹ̀dà èniyàn ni ó n tọka sí. Ó n pe àkíyèsí àwọn ọmọ Nàìjíríà láti hu iwà tí Ọlórún n fẹ̀, tí ó bá jẹ́ pé òtítọ̀ ni wọn nşẹ̀sìn, tí kí i sẹ̀sìn. Ifẹ̀rọ̀dàrà ni akéwì fí ọrọ̀ yìí 'şẹ̀sìn' ẹ̀ bí a ẹ̀ rí àkọlé ewi náà. Ó n jẹ́ kí ó yé wa pé ẹ̀nikẹ̀ni tí kò hùwà tí inú Ọlórún dùn sí, tí ó sì ni òun n sin Ọlórún, akéwì ní ẹ̀sìn (tí ó tùmọ̀ sí ẹ̀lẹ̀yà) ni irú ẹ̀ni bèẹ̀ n ẹ̀.

Ìmọ̀, irírí, àti òye lóríşiríşì tí lámèétọ̀ àti oníşẹ̀-ona ní tó fí gbé afọ̀ nípa àwùjọ̀ rẹ̀ kalẹ̀, tí ó tún ran lámèétọ̀ lówọ̀ láti mọ̀ kùlẹ̀kùlẹ̀ afọ̀ ni à n gbé yẹwò ní ọ̀gangan ipò àṣà. Gbogbo akitiyan láti ẹ̀ itupalẹ̀ àwọn ewi mẹtá tí a yàn láyọ̀ láti mọ̀ èrò báyeşerí Àlàbánípa ọrọ̀ ẹ̀sìn kò şẹ̀yìn imọ̀ àtẹ̀yínwá tí lámèétọ̀ tí ní lórí işẹ̀lẹ̀ àwùjọ̀ Nàìjíríà. A rí àrídájú pé òtítọ̀ ni àwọn àkíyèsí akewi náà nípa ọrọ̀ ẹ̀sìn orílẹ̀-èdè Nàìjíríà.

ÀGBÁLỌGBÁBỌ

Akitiyàn láti mọ ihà tí Àlàbá kọ sí ọrọ ẹsìn àwùjọ Nàìjíríà ní àfojúsùn iṣẹ yìí. A gbiyànjú láti ẹyí nípá ẹ̀sìsàmúlò ewi m̀éta tó dá lórí ọ̀rọ ẹ̀sinnínú *Àṣàyàn Àròfọ́tí* Àlàbá kọ. Tíọ̀rì imọ̀ ilò-àmì ajemáwùjọ ní a fí sàtẹ̀gùn fún iṣẹ̀ nàà. Àkóónú tíọ̀rì nàà ní ilò ọ̀gangan ipò iṣẹ̀lẹ̀ àti ọ̀gangan ipò àṣà láti sètúpalẹ̀ afọ̀. Iṣẹ̀ yìí sàwàrí ní ọ̀gangan ipò iṣẹ̀lẹ̀, kókó orí ọ̀rọ-afọ̀ ní ẹ̀sìsẹ̀ ohun gbogbo ní iwòntúnwònsì nípá ẹ̀sìn, fífí ọ̀rọ ẹ̀sìn bojú ẹ̀sìsẹ̀ ohun gbogbo ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà, àti àwọn iwà àṣedéédé lówó àwọn ọ̀mọ̀ Nàìjíríà. Iṣọwọ̀sáfọ̀sọ̀ nípá àjọṣepọ̀ tó wà láààrín akéwì àti àwọn tí ó kọ ewi fún. Ọ̀nà igbàṣafọ̀ sọ bí akéwì ẹ̀sìsẹ̀ bu ẹ̀nu àtẹ̀ lu iwà imẹ̀lẹ̀ lórúkọ ẹ̀sìn nípá lílo àwọn ọ̀nà-èdè bí i: ifohunpèniyàn, ifòròdàrà, àti àkànlò-èdè. Írírí òhńkòwé àti tí lámèétòni àpapọ̀ tí ó jẹyọ̀ ní ọ̀gangan ipò àṣà. Tíọ̀rì imọ̀ ilò-àmì ajemáwùjọ ní a fí sàtẹ̀gùn fún itúpalẹ̀ yìí jẹ́ kí á tú iṣu dé isàlẹ̀ ikòkò ọ̀nà ọ̀tun tí akéwì gbà fí èrò báyéṣerí rẹ̀ hàn lórí ọ̀rọ ẹ̀sìn ní àwùjọ Nàìjíríà.

ÌWÉ ÌTÓKASÍ

- Adéjùmọ̀, A. (2005) A Sociological Appraisal of Àtàrí Àjànàkú's *Orin Ewúro*. *Yorùbá: Journal of Yorùbá Studies Association of Nigeria*, 3(1), 34-43.
- Adéṣun, H. O. (2012) A Socio-semiotic Study of Selected Yorùbá Written Poetry. Doctoral Thesis, University of Ilorin.
- Adéyemí, O. (2001) Political Commitment and Poetic Utterances in Jíbólá Abíódún's *Àlọ́ n lọ...Ewì*. *ALÓRE: Ilorin Journal of the Humanities*, 11, 80-93.
- Adéyemí, O. (2003) *Political Consciousness and the Yorùbá Novels. A study of works of Owólabí, Yémiitàn, Olábímtán and Abíódún*. Doctoral Thesis, University of Ilorin.
- Àlàbá, O. (2003) *Àṣàyàn Àròfọ̀*. Lagos: The Capstone Publications.
- Fálétí, A. (2009) Yorùbá Poets past and present: The poem recorders, *Yorùbá: Journal of the Yorùbá Studies Association of Nigeria*, 6 (3), 2-10.
- Fólórúnṣọ̀, A. O. (1989) Fífewi Pàrokò: Àyèwò ewi Olábímtán. Nínú *Séminà kùiní ní Íránti J.S.A. Odujinrin*, pp. 194-209. Lagos: Odujinrin Publishing Company.
- Fólórúnṣọ̀, A. O. (1998) *The Written Yorùbá Poetry (1949-1989): A Study in the Sociology of Literature*. Doctoral Thesis, University of Ibàdàn.

- Halliday, M. A. K. (1978) *Language as Social Semiotics: The Social Interpretation of Meaning*. London: Edward Arnold.
- Hans, K. (1993) *Christianity and World Religions: Path of Dialogue with Islam, Hinduism and Buddhism*. New York: Orbis Books.
- Hodge, R. & G. Kress (1988) *Social Semiotics*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Holy Bible (King James Version) (2004) Lagos: Bible Society of Nigeria.
- <http://beltina.org/pics/hiv-aids-prevention.jpg>. Accessed 14 July, 2011.
- Joseph, A. A. (2007) Ideological Issues in Literature and Criticism. In O. Qbáfèmi, G. A. Ajadi & V. A. Alabi (Eds.), *Critical Perspectives on English Language & Literature* (pp.186-196). Ilórin: Department of English, University of Ilórin.
- Ngara, E. (1990) *Ideology and Form in African Poetry*. London: James Currey.
- Olújìnmí, B. (2005) The Image of the Woman in Written Yorùbá Poetry. In *Ibafa: A Journal of African Studies*, Department of African and Asian Studies, University of Lagos, 5 (2), 101-117.
- Qlábímtán, E. A. (1974) *A Critical Study of Yorùbá Written Poetry, 1848-1948*. (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Lagos, Lagos.
- Qlábímtán, A. (1980) *Ogbón Itopinpin Ewì Yorùbá*. Lagos: Macmillan.
- Qlátéjú, A. (2001) Sound Patterns in Yorùbá Poetic Discourse. In *Yorùbá: A Journal of the Yorùbá Studies Association of Nigeria*, 2 (1), 20-30.
- Qlátúnjì, O.O. (1982) *Adébáyò Fálétí. A Study of his Poems: 1954-1964*. Ìbàdàn: University Press.
- Qlátúnjì, O. O. (1984) *Features of Yorùbá Oral Poetry*. Ibadan: University Press.
- Qlátúnjì, O. O. (1995) Fèmi Fátóba: A New Voice in Yorùbá Poetry. In K. Owólabí, (Ed.), *Language in Nigeria: Essays in Honour of Ayò Bámgbóṣé* (pp. 330-338) Ìbàdàn: Group Publishers.
- Thibault, P. J. (1991) *Social Semiotics as Praxis: Text, Social Meaning Making, and Nabokov's Ada*. Minneapolis: University of Minnesota Press.